

ՀԱՄԱՐԱԹՏ ԵՒ ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԱՐԿ ՄԵՐ ԵՒ ՔՈՅՐ ԵԿԵՂԵՑՆԵՐՈՒ ՏՕՆԱՅՈՒՅՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԵՒ ՍԱԳՐԻՄԱԿԱՆ ԱԵԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐ

Մեր Տիրոջ Համբարձման տօնը կանխադրված օրերը Արևմտեան եկեղեցիներու մօտ (կաթոլիկ և Անկղիթան) կը կոչուէին Rogation Day, որ կերպով մը կը համապատասխանէ մեր Մաղթանաց Կիրակիին որով ուրեք ուրեք կոչուած է տօնը կանխով կիրակիին, ինչպէս ըսինք նախորդ յօդուածով: Երեքշաբթի օրը, Յոյնաց, Հայեր, Ղպտիններ և Ասորիներ իրենց վրանները կը լարեն Համբարձման մատարան շուրջ, որ, ինչպէս ըսինք նախորդ, իսլամաց սեփականութիւն է և ուր ցոյց կը տրուի Քրիստոսի ոտնանետքը կրող ժայռը: Թուանց և մեր վրանները միմեան, մինչ միւսները՝ փոքր, քանի որ անոնց համայնքներն ալ փոքրաւու են, իսկ Հատիններ Զորեքշաբթի ռուսուտ կը կատարեն զայդ, լարելով 4 փոքր վրաններ: Սակայն անոնք չեն պատարագեր վրանի առի, այլ բուն օրբաւայրին և անոր արարքին պատին մօտ կառուցուած սեղանի մը վրայ՝ բացօթեայ: Այս կարգադրութիւնը եղած է անոր համար, որ Հատինք Համբարձման տօնէն բացի, ուրիշ առիթով (Ուխտաւորաց Համարձեմ) նախդիտութիւն կատարելու իրաւունքը չունին, որպէսզի հոն մատուցանեն իրենց Պատարագը, ինչպէս կ'ընեն Հայեր և Յոյնք: Հատինք վրանները կը դործածեն եկեղեցական սպասներու և հանգչելու համար: Ժամանակին գողորդիկ մատուտ մը ունեցած ենք հոն, սակայն Յունաց և Հատինաց նախանձը քանդած է զայն:

Յոյնք Երեքշաբթի օր նախատօնի կը կատարեն իրենց Մայրավանքէն ներք, իսկ Զորեքշաբթի ռուսուտ հանդիսիւ կը պատարագեն Ս. Յարութեան Տաճարի իրենց բաժին մէջ, ուր վերջին պնդամ կ'երգեն Վերսիսթա Անէսթիան:

Կէսօրէ ետք, բոլոր համայնքներն ալ Զիթնեանց օրը կ'ըլլելով՝ կը կատարեն նախատօնի: Նկատելով որ սեղանը, որուն վրայ պիտի մատուցուի յաջորդ օրուան

Պատարագը ժայռ մըն է, արդիւն տարին ենթակայ բնութեան խտտութեանց և այցելուներու կամքին, ժամերգութեան չորսակամ կը կատարենք Շաղծեալ տաճարի արարողութիւն: Հատիններ թափօր կը դառնան Սրբավայրին շուրջ, սրբաց անուններու յիշատակութեամբ:

Իրիկուան մթնշաղին, Յոյնք, մատարան մէջ կատարուած կարճ արարողութիւնէ ետք, թափօրով կ'այցելեն նոյն արարողութիւն վրայ գտնուող իրենց Գալիլիոյ վանքը, ուր իրենց Պատարագին ներկայութեան Մաղթանք ալ կատարելէ ետք մայր ճամբէն կը վերադառնան Համբարձման օրբաւայրը, երբ մեր վրանին առի արդէն ընթացք առած կ'ըլլայ Վէրս-կուճի արարողութիւնը, որուն կը յաջորդեն զիշերային և առաւօտեան ժամերգութիւններ:

Հինգշաբթի ռուսուտ, Յոյնք նախ և Հայեր ապա, Վերաշափառածով մօտեք կը դործեն Սրբավայրը և հանդիսիւ կը պատարագեն իրենց տաղաւարին ներքեւ: 1946էն առդիւ, երբ նշուեցաւ Մայր Աթոռոյ Սիսիւն Ս. Էջմիածին փոխադրութեան 500 ամեակը (1441-ին կատարուած՝ այդ դէպքին դարադարձը հարկ եղաւ 5 տարի յետաձգել, Բ. Համալիարհայրի Պատեւրագին պատճառաւ), օրուան Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի հրահանգով, բոլոր Հայք. Եկեղեցիներու մէջ — բացի, անշուշտ, Կիրիկեան Թեմի եկեղեցիներէն — Համբարձման տօնին կը կատարուի Վճարապետական Մաղթանք, որովհետեւ այդ տօնին է որ կատարուած է փոխադրութիւնը Աթոռին: Ս. Պատարագէն ետք, «Անդաշխտան» կը կատարուի Սրբավայրին առջև: (Յոյնք ալ նման արարողութիւն մը կը կատարին նոյն տեղը, քայքայ անոնք չունին չորս կողմ զառնալով յաշարներ չորս ծագքեր օրհնելու արարողութիւն) Կէսօրէ ետք ալ կը կատարենք նոյն արարողութիւնը (հոս՝ ի Ս. Յակոբ):

Զատիկը միտոն տօնուած տարինե-
րուն, Լատիններ . որոնք կէտ գիշերէն
սկսեալ Թիւ Պատարագներ կը մատուցա-
նեն մատարան մէջ — պարտ են Լատիններէն
իրենց Զոյնաւոր Պատարագը սկսիլ կա-
նուխ, գրեթէ արեւածագին, և ապա Ար-
քովայրը յանձնել միւսներուն, իսկ տե-
ղացի ժողովուրդին համար, ճեպուական
կոչուած Պատարագը կը մատուցանեն քա-
րէնկէց մը հեռու գտնուող ճշայր մերնի
կամ Քարմէլիթներուն եկեղեցւոյ մէջ, որ
կառուցուած է, ըստ աւանդութեան, այն
տեղւոյն վրայ, ուր մեր Տէրը տղա աղօթքը
սարկեցուց իր աշակերտներուն: Գաւթի
պատերուն վրայ 72 լեզուներով — ընդ
որս և Հայերէնով — կարելի է կարդալ
Տէրունական Աղօթքը:

Համբարձումը Քրիստոնէականն եկե-
ղեցւոյ մեծագոյն տօներէն մէկն է: Մեր
Տիրոջ երկրաւոր կեանքը, սկիզբ առած
Քնթղեմէմի հրաշոյթ ձնուկովով, վերջ կը
գտնէր 33 տարիներ ետք, Զիթնետոց օա-
րէն իր համբարձումով: Կաթոլիկ եկե-
ղեցւոյ 4 հրամայուած տօներէն մէկն է:
Մեր Օրացոյցներուն մէջ, Վիսակ
բառը կ'երեւի տօնին դիմաց: Հեթանոս-
կան շրջանէն մնացած սովորութեան մըն
է որ կ'անկարկուին Ներկայիտ ժողովրդ-
ը այդին սովորութիւնն է հատկապէս
դարձել և բախտագուշակութիւն ընել:

Համբարձման տօնով վերջ կը գտնեն
40 քառեք օրերը, որոնք կը կազմեն ա-
ռաջին շրջանը Յիսանց միջոցին, ուր
մեր Տիրոջ յարութիւնը կը փառաբանուի:
Մնացեալ 10 օրերու — որոնց միջև ին-
կող կրկուս Աւրաթներն ալ Չորեքշաբթիին
պահից օրեր են — Յարութիւնն ալ Համ-
բարձումը կը փառաբանուին միադնարար:

Համբարձման առնը յաջորդող երեք
Շաբաթներուն, Ս. Պատարագը կը մատուց-
ուի յաջորդաբար Ս. Համբարձում, Ս.
Առաքելոց և Ս. Հոգւոյ մատուցներուն
մէջ: Առաջին կրկուցը կը գտնուին իրա-
րու կից, Մայր Տոմարի տանիքին վրայ,
իսկ վերջինը՝ Մայրավանքի տանիքի տ-
րեւակողմը:

Մեկուոր Մաղկաղարդ կը կոչուի մեր
մօտ Համբարձման և Հոգեգալստեան միջև
ինկող կիրակին, որովհետեւ այդ օրուն

Աւետարանական ընթերցումները նոյնն
են Մաղկաղարդի հատուածներուն հետ:
Երուսաղէմի մէջ, տօնը ունի իր Պախա-
տանակը, որ կը պաշտուի Ս. Հրեշտակա-
պետաց եկեղեցւոյ մէջ, ուր և կը մա-
տուցուի Ս. Պատարագը յաջորդ օր: Տոր-
ւոյն միակ օրն է, ուր «Աղապատան» կը
կատարուի յիշեալ եկեղեցւոյ մէջ:

Բ. Մաղկաղարդին առնչուած է Ս.
Գրիգոր Լուսաւորչի և հրեշտակի աւան-
դութիւնը — թերեւս ամբողջ հետաւանքն է
տօնը Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ
հանդիսաւորելու սովորութիւնը: Աւան-
դութիւնը կ'ըսէ թէ երբ մեր Լուսաւորչի
կը գտնուէր Խոր Վիրապի մէջ, հրեշտակ
մը ամէն օր հաց կը բերէր իրեն: Այդ
օր հրեշտակը չեկաւ սակայն: Երբ յաջորդ
օր սուրբը պատճառը ուզեց իմանալ, նա
պատասխանեց թէ չորրորդ դասուն պար-
կանող հրեշտակ մը և օրը Համբարձման
չորրորդ օրը ըլլալուն, զՔրիստոս գի-
մուորելով էր զբաղած: Ապօր է որ կ'ու-
նարէ տօնին շաբականը: Վեժմարաշ
այս խորհուրդ . . . քր Արկէ է օր այդ կի-
րակին Վեժմարաշի կիրակին ալ կը կոչ-
ուի հաւարակ ժողովուրդին կողմէ:

Յունաց մօտ այդ օրը կը կոչուի Բնի-
կիոյ և. ժողովի կիրակի (քանի որ ա-
նոնք Նիկիոյ Բ. ժողովն ալ կ'ընդգրկեն
և անոր մասնակցող հայրապետները կը
յիշատակեն 8-14 Հոկտ. միջև ինկող
կիրակիին), այդ ժողովը այդ օրը գաւ-
մարուած ըլլալուն (325 ին), որուն կը
վկայէ եւս մեր Յոյամաւորքը:

Հոգեգալստեան կանխող Հինգշաբթի
օրունա համար Երուսաղէմի Արաքոյցը
աւնի. Ճերկնային վիճակի յիշատակ վի-
ճակաւ ընտրութեան առաքելոյն Մատա-
թեայ, քանի որ Տիրոջ համբարձումէն
հաջ և Ս. Հոգւոյ ստացումէն առաջ էր
զր պաղքեղանքը վիճակ ձգելով Յաղարի
տեղ Մատաթեան ընտրեցին իրապաքան:

Մարտի օրունա դիմաց, մեր կողմ
մը Օրացոյցները ունին Հիւսիս և արեւ-
մտայն կարգի Տօրինականաց, զորովհետեւ
այդ օր կ'աւարտին Յիսանց շրջանի յա-
տուի Աւետարանական ընթերցումները:
Յունաց համար համօրէն նշնեցեալը, պի-
շապակի օր է այդ Շաբաթը:

Հոգեգալուսքը կը փակէ Յինանց յիսնորեայ միջոցը, Յունարէն անունը տօնին, Պենտէկոստէ, 50րդ օր կը նշանակէ արդէն: Արեւմտեաններ զայն կը կոչեն Pentecost կամ Whit Sunday: Ս. Հոգւոյն առաքեալներուն վրայ աղանակերպ իշմամբ՝ Գրիստոնէական եկեղեցւոյ հիմնադրութեան իսկ տօնն է ան: Ձեռք գիտեր թէ ինչպէ՞ս չէ անցած ան մեր եկեղեցւոյ Տաղաւարներու շարքին, մինչ Այլակերպութիւնն ու Ռաշվերացը անցած են: Պատեհաբ յայն է թերեւ, որ առանձին տօն մը չէ ան, այլ փակումն է Յինանց շրջանին: Ու նաեւ այն, թէ մինչ Տաղաւար տօներու յաջորդ օրերը մեքենայ յիշատակին նուիրուած օրեր են, Հոգեգալուստը արդէն կէս մը մուկուց օր կը նկատուի, մասնաւոր յերուսաղէմի մէջ, տ.թ. 1948էն առաջ Պատրիարքական Պատարագ կը մատուցուէր Ս. Փրկչի վանքի եկեղեցւոյ մէջ և կէսօրէ կաք հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուէր անոր կից գանձուող ազգային գերեզմանատան մէջ: — Ներկայիս Ս. Պատարագը Մայր Տաճարին մէջ կը մատուցուի, որուն ընթացքին կը կարգադուի 3 մասերէ բաղկացած Հոգեգալուստեան ներքողը, զոր կը կարգան նաեւ Յայնք ի Ս. Յարութիւն, ուր ճշարպառա՞նով մուտք կը գործեն և կը մատուցանեն տարւոյն իրենց վերջին հանգիստաւոր Պատարագը Ս. Գերիգմանին վրայ և կը կատարեն երեկոյան ժամերգութիւն: Իսկ կէսօրէ կաք Սիոն լեռ գալով, իրենց գերեզմանատան մէջ կը կատարեն հանդիսաւոր հոգեհանգիստ: Կէսօրէ առաջ, Լատինաց Պատրիարքը հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցանէ Տիրամօր նշման վայրին վրայ կառուցուած և Բենեդիկտեաններու հակապաշտի տակ եղող Սիոն լեռան Տորմիսին (Գերման-կաթոլիկ) Աբրաիմարանին մէջ, իսկ կէսօրէ կաք, Յրանչիսեաններ, գլխաւորութեամբ կիւսթատին, մօտակայ վերջին Ընթրեաց վերնատան մէջ կը կատարեն կործանաւ արարողութիւն:

Պատմականօրէն այսպէս կարեւոր այս արարողարը, Պենտէկոստէի հոյաքին նկատմամբ, թրիստոնէական եկեղեցի մը եղած էր ի նշան, մզկիթի վերածուելով

իսլամական տիրապետութեան շրջանին: 1967ի պատերազմէն ետք, Իսրայէլի պետութեան կրօնից նախարարութեան հրահրութեան տակ տնուած է ան, և բացէր լորին: Այդ թուականէն սօդին, մենք ևս, կէսօրէ կաք, Մայր Տաճարին մէջ կատարուած Վնդաստանէն ետք — մոռցանք ըսնլ թէ նախորդ երեկոյ նախատօնակ և ապա Հսկում ալ կը կատարինք հայն — թարթով կ'այցելինք մը կաք Ս. Փրկչի գառնալով՝ հոգեհանգիստ կը կատարինք հանգուցիալ պատրիարքաց (որոնց աճիւնները ժամփոխուած են վանսուց գաւթին մէջ): հոգիներուն համար:

Նոյն օրը Բարեկիցական եղիական պաւնոց է մեր մօտ և յաջորդող հինգ օրերը պահանջ օրեր են, մինչ տօնը կը շարունակուի մինչև Շարուք, տարածուելով 7 օրերու վրայ, որոնց ընթացքին ալ մամերգութեանց սկզբնաւորութեան և աւարտումին կը կարգացուի Ս. Աւետարան:

Լատինաց մօտ տօնը ժամանակին կը տեւէր երեք օրեր (Յունաց մօտ աղպէս է մինչև այսօր, մինչ Բողոքականներ երկուշաբթին տօն կը բռնեն), իսկ այսօր ոչինչ ունին երկրորդ օրուան համար:

Երկուշաբթին խաչանիշով նշանակուած է Յունաց Օրացոյցին մէջ, Երուսաղէմի մէջ, Ռուսաց համար կարեւոր օր մըն է ան: Բայց նկատելով որ անոնք եպիսկոպոս պահելու իրաւունքը չունին հոս, Յունաց Պատրիարքը այդ օր իր շքախոսմբով կ'այցելէ անոնց Ս. Երրորդութիւն փառաւոր եկեղեցին, ուր և, իրրեւ դաւանակից, կը մատուցանէ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Այդ օր Ղպաոց մօտ կը սկսի Աւագիւց պահքը, որ կը տեւէ մինչև Գըլխաւոր Աւագիւց՝ Պետրոսի և Պողոսի տօնը (29 օրեր/12 Յուլիս), տարածուելով 15-49 օրերու վրայ, համաձայն Ս. Զատիկի թուականին: Յայնք ալ ունին այդպիսի պահք մը, բայց անոր կ'անցնին շաբաթ մը ուշ — մեր Ս. Զօրփոխմանց տօնին, և ուստի կը տեւէ նուազագոյնը 8 և առաւելագոյնը 42 օրեր:

(Տար.՝ 7)

A.R.A.R. @

Գ. ձ.